

Ook in dit citaat, over de reïncarnatietendens van de indianen, sprak Steiner weer over de uitroeiing door de Europeanen en het oppervlakkige oordeel om de indianen onbeschaafd te noemen.

8.5.3 Uitroeiing

- 164 Openbare lezing van 29 september 1904 te Berlijn in *Ursprung und Ziel des Menschen*, GA 53, Dornach 1981, blz. 37-38 (tekst op grond van een stenogram of van aantekeningen van de lezing, niet door Rudolf Steiner gecontroleerd):

‘Als die Darwinsche Lehre allgemeine Verbreitung fand, da war der “Kampf ums Dasein” Realität, und er ist es noch heute. Er war es damals bei der Ausrottung der Völkerstämme in Amerika und auch bei denen, die bemüht sind, äußeren Wohlstand zu erreichen: Niemand dachte etwas anderes, als wie das “Wohl” am besten zu erreichen sei. “Wenn die Rose selbst sich schmückt, so schmückt sie auch den Garten” – durch die Zufriedenheit jedes einzelnen sollte auch die Zufriedenheit aller erreicht werden.’

- 165 Lezing van 10 juni 1910 te Oslo voor leden van de Theosofische Vereniging. Deze lezing is de 4e in de lezingencyclus *Die Mission einzelner Volksseelen im Zusammenhang mit der germanisch-nordischen Mythologie*, GA 121, voor het eerst verschenen en van een voorwoord voorzien van Rudolf Steiner in 1918, Dornach 1962, blz. 75 (tekst op grond van een stenogram van de lezing, door Rudolf Steiner gecontroleerd):

‘Wenn wir dann diese Linie weiterziehen, so kommen wir weiter nach Westen nach den amerikanischen Gebieten hinüber, in jene Gebiete, wo diejenigen Kräfte wirksam sind, die jenseits des mittleren Lebensdrittels liegen. Und da kommen wir – ich bitte das nicht mißzuverstehen, was eben gesagt wird; es bezieht sich nur auf den Menschen, insofern er von den physisch-organisatorischen Kräften abhängig ist, von den Kräften, die nicht sein Wesen als Menschen ausmachen, sondern in denen er lebt –, da kommen wir zu den Kräften, die sehr viel zu tun haben mit dem Absterben des Menschen, mit demjenigen im Menschen, was dem letzten Lebensdritteln angehört. Diese gesetzmäßig verlaufende Linie gibt es durchaus; sie ist eine Wahrheit, eine reale Kurve, und drückt die Gesetzmäßigkeit im Wirken unserer Erde auf den Menschen aus. Diesen Gang nehmen die Kräfte, die auf den Menschen rassebestimmend wirken. Nicht etwa deshalb, weil es den Europäern gefallen hat, ist die indianische Bevölkerung ausgestorben, sondern weil die indianische Bevölkerung die Kräfte erwerben mußte, die sie zum Aussterben führten. Von der Eigentümlichkeit dieser Linie hängt das ab, was auf der Oberfläche unserer Erde mit den Rassen sich abspielt, was von den Kräften, die nicht unter dem Einfluß der normalen Geister der Form stehen, bewirkt wird. Wo Rassencharaktere in Betracht kommen, da wirken sie in dieser Weise. In unserer Zeit wird der Rassencharakter aber allmählich überwunden.

So recht vorgebildet hat sich das schon in der allerfrühesten Erdenzeit. Wenn

wir bis in die alte lemurische Zeit zurückgehen würden, so könnten wir die allerersten Ausgangspunkte der Rassenentwicklung in der Gegend des heutigen Afrika und Asien finden. Dann sehen wir später eine Herüberbewegung des Menschen nach der westlichen Richtung, und in der Verfolgung der rassebestimmenden Kräfte nach Westen können wir dann das Absterben in den Indianern beobachten. Nach Westen mußte die Menschheit gehen, um als Rasse zu sterben.'

NB Waarom zei Steiner op 10 juni 1910 in Oslo dat de indianen niet zijn uitgestorven 'omdat dat de Europeanen beviel', maar 'omdat de indiaanse bevolking zich de krachten moest verwerven die tot hun uitsterven zouden leiden'? Ging hij op deze plaats voorbij aan de volkerenmoord op de indianen? Praatte hij die volkerenmoord, zoals sommigen beweren, goed met een zogenaamde 'kosmische noodzaak'? Kennelijk beseftte hij, dat hij misverstanden kon oproepen, want hij liet de uitspraak over de indianen voorafgaan door de opmerking: 'ich bitte das nicht mißzuverstehen, was eben gesagt wird; es bezieht sich nur auf den Menschen, insofern er von den physisch-organisatorischen Kräften abhängig ist, von den Kräften, die nicht sein Wesen als Menschen ausmachen, sondern in denen er lebt'. De irreguliere geesten van de vorm bewerkstelligden in de lichaamskrachten van indianen een element van ouderdom. Als ras stierven de indianen volgens Steiner daarom uit.

In het verzamelde werk van Steiner zijn in hoofdzaak twee redenen te vinden voor het (gedeeltelijke) uitsterven van indianen. De ene ligt in de verschillende constitutionele eigenschappen van de indianen, zoals beschreven in het onderhavige citaat en in de lezingen van 27 oktober 1909 (citaat 153), 12 juni 1910 (citaat 116) en 3 maart 1923 (citaat 130). De andere is de uitroeiing van de indianen door de blanke veroveraars uit Europa. Er zijn talrijke plaatsen te vinden waar hij deze uitroeiing beschrijft. Hierboven zijn al enkele daarvan aangehaald, namelijk de citaten 155, 157, 159, 161, 163 en 164. Ook in citaat 166 wordt over de uitroeiing van de indianen door de Europeanen gesproken.

Het gebruik van de term uitroeiing ('Ausrottung, ausrotten') geeft aan dat Steiner het doden van de indianen door de Europeanen impliciet veroordeelde. Uit sommige citaten blijkt nog duidelijker hoe hij daarover dacht, zoals in: '...man die damaligen Amerikaner, die amerikanischen Indianer massakriert hat. Diese Art von Kulturausdehnung, das war die erste Etappe auf dem Wege, auf dem wir dann nach und nach weitergegangen sind' (citaat 155) en 'Sehen Sie, die Indianer haben allmählich kennengelernt die "besseren" Menschen, die über sie gekommen sind, bevor diese sie ausgerottet haben' (citaat 159). Ook in de opmerking 'weil es den Europäern gefallen hat' (citaat 103) klinkt een veroordelende ondertoon ten aanzien van de Europeanen.

Waar het hem in de lezing op 10 juni 1910 kennelijk om te doen was, was om aan de aanwezige theosofen te laten zien dat er bij die beslissende historische gebeurtenis niet alleen uiterlijk-fysieke factoren een rol speelden, maar ook innerlijk-geestelijke. De uitspraak: 'Nicht *nur* etwa deshalb, weil es den Europäern gefal-

len hat,' zou meer in overeenstemming zijn geweest met zijn andere uitlatingen erover.

Het komt bij Steiner vaker voor dat hij innerlijke en uiterlijke oorzaken voor iets aangeeft. Bij belangrijke gebeurtenissen spelen immers altijd verschillende factoren een rol. Hij drukte het verschijnsel van innerlijk-geestelijke en uiterlijk-fysieke factoren eens als volgt uit: 'Es verletzt jemand bei einer Rauferei einen anderen mit einem Messer, er hatte ein altes Rachegefühl gegen ihn. Nun sagt der eine, die Verletzung entstand aus dem Rachegefühl, der andere sagt, das Messer war die Ursache. – Beide haben recht. Das Messer war die letzte physische Ursache, aber dahinter liegt die geistige. Wer nach geistigen Ursachen sucht, wird immer die physischen gelten lassen.'⁷ Uit de laatste zin blijkt dat voor hem de geestelijke oorzaak niet belangrijker is dan de fysieke, of dat daardoor de laatste zou vervallen. In het kader van het uitsterven van indianen betekent dat met zoveel woorden: ook al ligt geestelijk gesproken de oorzaak ervan in het lot van de indianen als ras, de verantwoordelijkheid voor de daad van uitroeiing door de Europeanen op fysiek niveau wordt er daarom op geen enkele manier minder op.

Ook bij het ontstaan van ziektes spelen zowel innerlijke als uiterlijke oorzaken een rol. Daarover uitte Steiner zich in dezelfde lijn als hierboven als volgt: '...daß aber alles, was materiell zum Ausdruck kommt, seine geistige Hintergründe hat und daß diese geistigen Hintergründe zum Heile der Menschheit gesucht werden müssen. Diejenigen aber, welche in den Kampf gern einstimmen möchten, die sollen auch daran erinnert werden, daß die geistigen Ursachen nicht immer in derselben Weise aufgefaßt werden dürfen und auch nicht in der gleichen Art bekämpft werden können wie die gewöhnlichen materiellen Ursachen. Und man darf auch nicht denken, daß man durch das Bekämpfen der geistigen Ursachen entoben wäre der Bekämpfung der materiellen Ursachen [...]'.⁸ Ook hier wordt niet de geestelijke oorzaak boven de fysieke oorzaak geplaatst.

In 1997 verscheen onder de veelzeggende titel *Guns, Germs and Steel. The Fates of Human Societies* een studie van J. Diamond,⁹ waarin deze aantoont dat het gemak waarmee de Europese veroveraars het Amerikaanse continent konden bedwingen en de decimering van de lokale bevolking niet alleen het gevolg waren van militaire overwicht, maar van nog heel andere factoren. Hij maakt aannemelijk, dat de Europeanen een menigte ziekteverwekkende bacteriën met zich mee brachten waartegen de indianen niet bestand waren. De Europeanen waren voor deze bacteriën immuun geworden. Van oorsprong waren het namelijk ziektekiemen van dieren die de bewoners van Europa en Azië in de loop van vele duizenden jaren hadden gedomesticeerd, zodat hun immuunsysteem zich in die tijd daaraan had kunnen aanpassen. Deze domesticatie vond door de geologische gesteldheid in Europa en Azië in veel grotere mate plaats dan in Amerika. Diamond toont met andere woorden aan dat ook geologisch-culturele factoren een rol hebben gespeeld bij de massale sterfte van de indianen in Amerika.